

dr Sabina Vidulin

Muzička akademija u Puli, Hrvatska

svidulin@unipu.hr

POPULARIZACIJA PJEVANJA I RAZVOJ PJEVAČKOG UMIJEĆA: ŠKOLSKA I IZVANŠKOLSKA PERSPEKTIVA

Sažetak

Namjera autorice je utvrditi koje su mogućnosti i rezultati provođenja aktivnosti pjevanja u razredu i izvannastavnim glazbenim aktivnostima te na koji se način može popularizirati pjevanje u izvanškolskom okružju. U razrednom muziciranju javljaju se teškoće pri zajedničkom reproduciranju pjesama zbog različitih vokalnih sposobnosti učenika, zrelosti glasa, boje i opsega pa postizanje pravilne intonacije nije uvijek moguće. S obzirom na to da razred nije sastavljen od učenika koji imaju isključivo pravilnu intonaciju, ne može se govoriti o kvaliteti razrednog muziciranja, ali kako učenici vole pjevati, pjevačkim će aktivnostima učitelji njegovati dječji glas te utjecati na kulturu vokalnog muziciranja. Osim redovite nastave, vrlo važnu ulogu u školi predstavljaju izvannastavne glazbene aktivnosti u kojima je najčešća aktivnost pjevački zbor, ali i solističko/komorno vokalno muziciranje. Pravilna intonacija uvjet je sudjelovanja učenika u tim skupinama pa se razvoj pjevačkog umijeća te kvaliteta i umjetnički dojam ciljanim radom mogu postići. Pri solističkom pjevanju učenik razvija pjevačku vještinu individualiziranim postupkom, što znači da pojedinac napreduje prema svojim mogućnostima i predispozicijama. Osim solo pjevanja, vokalno se može muzicirati i u manjim komornim sastavima, najčešće u vokalnim skupinama. Kako bi se populariziralo pjevanje i radilo na pjevačkom umijeću učenika uspješnim su se pokazali projekti školskog i gradskog dječjeg pjevačkog festivala, u kojima učenici nastupaju solistički i/ili skupno, uz pratnju zbora. Rezultati pokazuju da su uključeni učenici imali priliku napredovati u pjevanju, biti kreativni, pjevačko umijeće pretvoriti u umjetnički izraz, čime se utjecalo na njihove glazbene vještine, ali i na samopouzdanje, samopoštovanje i afirmaciju u društvu.

Кључне ријечи: пјевање, изваннаставне гласбене активности, култура вокалног музицирања.

Teorijsko polazište

Život pojedinaca i društva obilježen je pjevanjem: pjeva se u vlastitome domu, u odgojno-obrazovnim institucijama, kulturno-umjetničkim društvima, na različitim mjestima i prigodom privatnih i javnih svečanosti. Izvodi se raznoliki repertoar, pjesme različitih žanrova, pravilno i nepravilno, intonativno točno i netočno, u različitom tempu i dinamici. Pjeva se s unutrašnjom motivacijom,

nadahnuto, ali i bez posebne inspiracije, npr. radi ispunjavanja zadatka dobivenog od strane učitelja.

Budući da je tijekom povijesti pjevanje bilo snažno sredstvo djelovanja na pojedinca, da je imalo značajnu ulogu u religijskim i svjetovnim obredima, bilo poticaj i pomoć u radu i sastavni dio životne prakse, ne čudi da je postalo sastavnim dijelom individualnog i skupnog poučavanja te važno područje u školskim kurikulumima. Ono čemu danas svjedočimo je činjenica da nakon višestoljetnog provođenja aktivnosti pjevanja, ona nije na razini očekivanoga: generacije učenika imaju probleme u intonaciji i/ili čak ne vole pjevati. Pred učitelje se postavlja zadatak ponovne popularizacije pjevanja, a osobitu pozornost valja posvetiti razvoju pjevačkog umijeća učenika.

Pjevanje je temeljni način glazbene ekspresije (Stanley i Tyrrell ur., *The new Grove dictionary of music and musicians*, 2001), upravo iz razloga što se njime pojedinac može izraziti i/ili poistovjetiti. U vremenu dok čovjek nije koristio govor kao sredstvo komunikacije i prenošenja misli, želja, ideja i emocija, njegov je glas imao funkciju odražavanja trenutnih stanja i dočaravanja različitih emocija poput: radosti, boli, straha, opasnosti i sl. Međutim, glas predstavlja višu razinu od ove opisane, iako zadržava opis emocije kao vrlo važne sastavnice.

Ljudski glas nastaje koordiniranim radom triju elemenata: respiracije, fonacije i rezonancije (Cvejić, 1980) i pod utjecajem je emocija. Hermann (2004) uz navedene elemente veliku važnost posvećuje vokalno-tehničkim aspektima pjevanja koji se odnose na: držanje tijela, gipkosti glasa i intonaciju. Aktivan, oživljen izgovor, uspravno tijelo, disanje koje prati emocije i angažirana interpretacija često su dovoljni za postizanje željene vokalno-tehničke kvalitete izvedbe (Lhotka-Kalinski, 1975).

Poznavanje biološkog značaja glasa i govora, karakteristika zvuka i glasa, anatomije i fiziologije vokalnog aparata te načina njege i higijene glasa važne su pretpostavke vokalnih vježbi i edukacije učitelja koji će tek odličnim poznavanjem teorijskih i praktičnih aspekata ljudskoga glasa i vokalno-tehničkih aspekata pjevanja, moći doprinijeti pravilnoj pjevačkoj edukaciji djece i mladih. Dijete valja poučiti kako postupati sa svojim glasom jer nepravilno postupanje može rezultirati ozbiljnim smetnjama u komunikaciji te smanjenim pjevačkim kapacitetom. Važnu kariku u smjeru glasovno-pjevačkog odgoja i obrazovanja i optimiziranja glasovnih funkcija čine roditelji, odgojitelji i učitelji, a preduvjeti da se u tome uspije je stjecanje znanja iz područja vokalne pedagogije i provođenje aktivnosti koje se smatraju korisnima i poželjnim u vokalnoj edukaciji.

Pjevanje u razredu

Od svih glazbenih aktivnosti pjevanje je najprirodnija aktivnost, osnovni čovjekov izričaj. Pjevanje je i jedno od središnjih nastavnih područja predmeta Glazbena kultura i oduvijek sastavni dio nastavnoga programa. Razlozi što je pjevanje u

školi ućestala pojava jesu ti Ńto se pjevati moųe bez poznavanja nota, bez odrećenog glazbenog obrazovanja i bez koriŃtenja suvremene tehnike, kao uvodna i završna aktivnost, za odmor i relaksaciju, stoga, iz navedenoga postaje jasno zaŃto je u školi pjevanje bilo dugo prisutno kao jedina glazbeno-nastavna aktivnost ili kao najzastupljenija aktivnost te zbog ćega je to slućaj i danas.

Dio ućenika ima pozitivan stav prema pjevanju, omiljena je glazbena aktivnost, sudjeluju u razrednom muziciranju i rado se odlućuju za usavršavanje svoga umijeća pjevanja, osobito sudjelovanjem u školskom pjevaćkom zboru. Ipak, ućenici koji ne pokazuju sklonost prema pjevanju na nastavi glazbe kao razloge navode: sadržajno nezanimljive i njihovoj dobi neprimjerene pjesme, nesigurnost u vlastite pjevaćke sposobnosti, nesigurnost u individualnom javnom izvoćdenju ili prednost daju drugim glazbenim aktivnostima.

Ipak, motivacijsko i relaksacijsko pjevanje ne moųe biti jedini i najznaćajniji ćimbenik pjevanja u razredu. Pjevanjem se trebaju razviti glasovne (pjevaćke) sposobnosti ućenika pa su kultiviranje i izobrazba glasova primarni zadaci rada s pjevaćima.

U razrednom muziciranju javljaju se mnogobrojne teŃkoće zbog razlićitih vokalnih sposobnosti ućenika, zrelosti glasa, boje i opsega, ali i vezano uz repertoar te sadržaj i glazbenu primjerenost skladbi. Vaųan segment pjevanja ćini izvjeųbavanje i postizanje pravilne (ćiste) intonacije koja ovisi o djetetovim predispozicijama, radu, ali i o vanjskim ćimbenicima. Tako npr. ako se djeca osjećaju nesigurno i ako se njihovo samostalno pjevanje dogaća samo kad se ocjenjuje njihova pjevaćka vjeŃtina, netoćna intonacija moųe biti posljedica nesigurnosti i straha, a ne pomanjkanja intonativnog umijeća.

U razrednom odjeljenju teųe je postići pravilnu intonaciju jer djeca nisu proŃla selekciju kao pri ukljućivanju u pjevaćki zbor. Stoga, već osnovni motiv – a to je pravilna intonacija – zapravo, postaje upitan ćimbenik provoćdenja aktivnosti pjevanja u razredu. Ukoliko zanemarimo navedeno i ustrajemo u teųnji za pjevanjem u razredu, valja porazmisliti o najboljem naćinu razvoja pjevaćke vjeŃtine ućenika.

Svaki nastavni sat pjevanja treba biti dobro organiziran i raznovrstan. Ućiteľjeva osnovna zadaća bit će odabrati kvalitetne skladbe primjerene uzrastu ućenika te ih podućavati lijepom i izraųajnom pjevanju te ostvariti adekvatnu glazbenu interpretaciju. Pozornost treba posvetiti tehnićkim i umjetnićkim pravilima pjevanja: oblikovanju tona, ispravnoj tehnici pjevanja, izraųajnoj interpretaciji vokalnog djela, odnosno, razvoju vjeŃtine pjevanja, pazeći pritom i na estetiku zvuka. Pri treniranju ispravne vokalne tehnike i njegovanju slobodne emisije tona Mohr (2008) ukazuje na sljedeće elemente: pjevaćku lagu ućenika, biranje instrumenata za pratnju, naćine spajanje teksta i melodije, voćenje prsnog registra te prenoŃenje osjećaja za estetiku zvuka. S obzirom na pjevaćku lagu, pjevati valja u tonalitetu koji je povoljniji djećjim glasovima, a ne lakŃi za svirati i/ili pjevati pojedinome ućitelju. Za pratnju treba birati instrumente *mekog* zvuka te paziti na to da svira-

nje ne bude grubo niti preglasno kako bi djeca mogla kultivirati prirodni i meki zapjev, a ne imitirati grubo odsvirani uvod ili melodiju. Budući da učenici pjesmu percipiraju kroz jedinstvo riječi i glazbe, kao takvu trebaju je moći i usvojiti. Prsni registar ne vodi se previsoko: opseg se izjednačava tako da se visoka impostacija koristi u svim lagama: uzlazno treba na vrijeme početi s užim vođenjem tona, dok se silazno zadržava gornja pozicija.

Važno je da sam učitelj ima poželjne vokalne kvalitete i vještine jer ukoliko je učiteljeva vokalna tehnika nedostatna, učenici će u startu biti zakinuti, često i u potpunosti onemogućeni da se vokalno zdravo razvijaju. Koliko će učenici napredovati u razrednom muziciranju i poboljšati te unaprijediti svoja vokalna umijeća, ovisi o svakom pojedinom razredu i odjeljenju i o vokalnim kompetencijama učitelja. Naime, konkretan i ciljani rad zasigurno će donijeti određene rezultate u samoj interpretaciji glazbenog djela, no, ostaje upitan problem intonacije svakog učenika ponaosob, kao i (ne)postojeće vokalne kompetencije pojedinih pedagoga.

S obzirom na to da razred nije sastavljen od učenika koji imaju isključivo pravilnu intonaciju, a manji broj učitelja ima zadovoljavajuće vokalno-tehničke kompetencije, o kvaliteti razrednog vokalnog muziciranja nije moguće govoriti jer pjesma neće zvučati točno (pravilno)! No, kako učenici jednostavno vole pjevati – učitelji će tom aktivnošću, zapravo, njegovati dječji glas te utjecati na kulturu vokalnog muziciranja, a poneki daroviti pjevač imat će priliku prosperirati i razviti svoju pjevačku dispoziciju.

Konkretan razvoj pjevačkog umijeća postiže se u izvannastavnim aktivnostima pjevačkog zbora, vokalne skupine, solo pjevanja jer u njima sudjeluju učenici s pravilnom intonacijom, koji su intrinzično motivirani ili prirodno naklonjeni glazbi i pjevanju. U izvannastavnim glazbenim aktivnostima selekcija pjevača s pravilnom intonacijom uvjet je za rad. Na taj način mogu se realizirati sve zadaće pjevanja jer se pozornost posvećuje tehničkim i umjetničkim pravilima zbornog pjevanja, pravilnom disanju i pravilnoj postavi glasa, dikciji, pravilnom i razumljivom izgovoru teksta, ispravnosti intonacije, odnosno čistog zvučanja melodijskih i harmonijskih intervala (Vidulin-Orbanić, 2013).

Pjevanje u izvannastavnim glazbenim aktivnostima

Izvannastavne aktivnosti su aktivnosti koje se organiziraju u slobodnom vremenu učenika, nakon redovite nastave. Različite su orijentacije pa obuhvaćaju dodatni rad na području umjetnosti, znanosti, tehnike, sporta i slično. Predstavljaju odgojno-obrazovne planirane djelatnosti koje omogućavaju svestrano potvrđivanje učenikove osobnosti, a učitelju/voditelju daju mogućnost proširenog obrazovnog utjecaja na mlade (Pejić Papak, Vidulin, 2016).

Izvannastavne aktivnosti nastavljaju odgojno-obrazovno djelovanje škole uz poseban način rada i predstavljaju, prema Cooperu i suradnicima (1999), dio šireg konteksta slobodnog vremena koje doprinosi razvoju djece. Zadovoljava se i ra-

zvija interes učenika, stječu se nova znanja i razvijaju vještine, utječe na socijalizaciju učenika, njihovu afirmaciju i samopotvrđivanje. Broh (2002), Eccles, Barber i suradnici (2003), Gilman i suradnici (2004) te Marsh i Kleitman (2002 ili 2003) smatraju da organizirano slobodno vrijeme kroz izvannastavne aktivnosti utječe na učenička postignuća, cjelokupan školski angažman i zadovoljstvo školom.

Osim redovite nastave, vrlo važnu ulogu u hrvatskim školama predstavljaju izvannastavne glazbene aktivnosti u kojima je najčešća aktivnost pjevački zbor, ali nailazimo i na vokalne skupine i solo pjevanje. Učitelj glazbe tijekom redovite nastave glazbene kulture u mogućnosti je detektirati razinu vokalnog umijeća učenika. Oni koji se ističu svojim glasovnim sposobnostima, imaju priliku usavršavati se izvan redovite nastave, u izvannastavnim glazbenim aktivnostima.

Danas je središnje mjesto za razvoj pjevačke vještine postala izvannastavna glazbena aktivnost zbornog pjevanja. Kvaliteta školskoga pjevačkoga zbora osobito je bitna s obzirom na to da je zbor glavni nositelj svih školskih i izvanškolskih manifestacija te je ogledalo rada svake škole. Pjevanjem u zboru razvijaju se glasovne (pjevačke) sposobnosti učenika s ciljem postizanja kvalitete vokalnog i umjetničkog izražavanja.

Pjevački je zbor najčešća i najbrojnija glazbena izvannastavna aktivnost u osnovnim školama. Istraživanja koja su proveli Vidulin-Orbanić (2010), Terzić (2015), Voćanec (2015), Muha, Svalina i Peko (2016) te Vidulin (2016) pokazuju upravo to da je najčešća izvannastavna glazbena aktivnost u hrvatskim školama – pjevački zbor. Razlozi uključivanja učenika u zbor jesu: mogućnost razvoja pjevačkog umijeća, zajedničkog muziciranja, nastupa, međusobnog druženja i putovanja.

Na početku svake školske godine formira se pjevački zbor škole. Učenici, koji su već ranije pjevali u zboru, prema vlastitoj želji nastavljaju svoj rad, dok učenici koji nisu sudjelovali u zbornom pjevanju dolaze na audiciju kojom se provjerava njihovo pjevačko umijeće. Da bi se pjevački zbor oformio, potrebno je izvršiti selekciju učenika te odabrati muzikalne i pjevačko nadarene učenike, utvrditi boju i opseg njihova glasa. Kada je audicija završena i zbor oformljen, učitelj će učenike upoznati s elementima vokalne tehnike te načinima interpretacije glazbenih djela. Odabrat će kvalitetne skladbe, primjerene uzrastu učenika te ih poučavati lijepom, izražajnom i umjetničkom pjevanju. Zborovođa treba detaljno poznavati glazbeno djelo, glazbenu epohu u kojem je djelo nastalo, tehnike skladanja svakoga pojedinog skladatelja, moguće načine interpretacije djela, kako bi konkretno djelo dostiglo umjetničku vrijednost koju zaslužuje. U radu s pjevačkim zborom pozornost treba posvetiti tehničkim i umjetničkim pravilima zbornog pjevanja. Navedeno iziskuje rad na pravilnoj postavi glasa, na ispravnosti intonacije, odnosno čistog zvučanja melodijskih i harmonijskih intervala, a osobita se pozornost obraća na dikciju odnosno pravilan i razumljiv izgovor teksta.

Problematika vođenja pjevačkog zbora odnosi se na motiviranost učenika za pjevanje u zboru, na nekompatibilnost zvučanja, načine rada s dječjim zborom,

repertoar, interpretaciju glazbenog djela i slično. Dječji školski zbor broji od 30 do 80 članova, ovisno o veličini škole, ali i o broju učenika koji su motivirani i zainteresirani za pjevanje u zboru. Prednosti manjeg broja učenika u zboru su veća razredna udobnost, disciplina, mogućnost posvećivanja pozornosti gotovo svim učenicima, zatim lakše je pronaći prostoriju za vježbanje i osigurati prijevoz za nastupe. S druge strane, prednosti većeg broja učenika jesu te što brojčanost osigurava dobar i voluminozan zvuk bez forsiranja i uvijek dovoljan broj djece za nastupe.

Za učenike viših razreda osnovne škole može se organizirati vokalno muziciranje solističkoga tipa i u manjoj skupini. Pri solističkom pjevanju učenik može razviti pjevačku vještinu individualiziranim postupkom. Prednost takva pjevanja je ta što pojedinac napreduje ciljano, prema svojim mogućnostima i predispozicijama. Osim solo pjevanja, vokalno se može muzicirati i u manjim komornim sastavima, najčešće klapama i vokalnim skupinama u kojima se potiče zajedničko muziciranje. U vokalnom muziciranju, solističkom ili u manjoj skupini vrijede ista pravila i glazbene zakonitosti kao i za pjevanje u zboru. Osobita se pozornost posvećuje oblikovanju tona i razvoju vještine pjevanja te ispravnoj tehnici pjevanja i izražajnoj interpretaciji vokalnog djela.

Svaka nova i pozorno odabrana skladba može pridonijeti daljnjem razvoju pjevačke tehnike. Postupno teža literatura i veći broj nastupa zahtijevaju stalno održavanje tehnike i korekcije boje, opsega i nosivosti zvuka glasa, ali i vokalne „kondicije“ i izdržljivosti. Stoga, svaki sat pjevanja treba biti dobro organiziran i raznovrstan, pjevački, pedagoški i psihološki.

Popularizacija pjevanja i razvoj pjevačkog umijeća kroz školski, gradski i županijski dječji festival

U okviru izvannastavnih glazbenih aktivnosti u Hrvatskoj su utemeljeni školski dječji pjevački festivali orijentirani na solističke nastupe učenika. Jedan od takvih festivala je i dječji pjevački festival *Nazorov mikrofon*, koji već jedanaest godina okuplja učenike iz rovinjske škole. Na još jedan primjer, ali ovoga puta dječjega gradskoga pjevačkoga festivala, *Pula pjeva* nailazimo u Puli, koji je ove godine (2016.) održan treći puta. Dječji županijski festival *Mali Histria festival* održao se 2009. godine, okupivši preko 1000 djece iz Istarske županije koji su izvodili glazbu u različitim vokalnim, instrumentalnim, vokalno-instrumentalnim i plesnim izričajima i formacijama.

Budući da je autorica ovoga rada bila utemeljitelj i organizator *Nazorovog mikrofona*, član/predsjednik stručnog povjerenstva festivala *Pula pjeva*, predsjednica umjetničkog odbora/izvršna producentica *Malog Histria festivala*, donosimo osnovne podatke o navedenim festivalima, o njihovim prednostima i nedostacima te zaključnu analizu navedenih dječjih festivalskih projekata u Istri.

Nazorov mikrofon

Nazorov mikrofon predstavlja tradicionalnu manifestaciju Osnovne škole Vladimira Nazora iz Rovinja utemeljenu u školskoj godini 2005./2006. Na svakom natjecanju sudjeluje od petnaestak do dvadesetak učenika od 4. do 8. razreda, a zadnjih godina uključili su se i učenici tzv. nižih razreda.

Polazište za organizaciju festivala bila je ideja da se okupe i dodatno motiviraju učenici koji imaju pjevačkog potencijala kako bi usavršili svoje vokalno umijeće, a ujedno kvalitetno, planirano i organizirano proveli svoje slobodno vrijeme. Budući da su djeca u slobodnom vremenu okružena glazbom različitih žanrova, u okviru Nazorovog festivala imaju priliku poslušati i analizirati brojne glazbene brojeve, naučiti se vrednovanju i kritičkoj procjeni glazbe, a upoznaju se i s načinima izvođenja popularne glazbe. Orijentiran je na pop i rock izričaje, izvode se balade i dance pjesme koje su sastavni dio medijskog prostora, na hrvatskom, talijanskom i engleskom jeziku.

Audicija se održava početkom polugodišta (u jesen, ako je festival u prosincu ili tijekom siječnja ako je festival u svibnju). Zainteresirani učenici dolaze u dogovoreno vrijeme na audiciju koja se sastoji od dva dijela: upjevavanje i izvedba pjesme po vlastitom odabiru, uz instrumentalnu matricu. Nakon završene audicije učitelj poziva učenike i obavještava ih kako je protekla audicija, govori o tome koji su kriteriji odabira pjevača, najavljuje tko je prošao audiciju te eventualno, sugerira drugačiji izbor pjesme, one koja više odgovara glasu i afinitetu učenika. Razgovara s ostalim učenicima koji nisu prošli te pojedinačno objašnjava razloge.

Nakon audicije, planiraju se probe u popodnevnim satima sa svim natjecateljima. Započinje proces usavršavanja njihovog pjevačkog umijeća te se radi na interpretaciji pjesme. Prvi dio rada je zajednički jer se učenici upjevavaju i svladavaju vokalnu tehniku, a u drugom dijelu pokusa radi se pojedinačno, ali i dalje svi učenici prisustvuju, slušaju uputstva učitelja, uče, sudjeluju u radu na svakoj pjesmi te na taj način uče jedni od drugih. Poželjno je da učitelj u početku svira klavirsku pratnju pjesme koju učenici izvode te da potiče pjevanje a cappella, a zatim osigurava kvalitetnu matricu u tonalitetu koji odgovara dječjem glasu.

Kad je učenik postigao primjerenu interpretaciju pjesme, u izvedbu se uključuju plesači i prateći vokali. Plesači samostalno odrađuju koreografiju, a učiteljice koje posjeduju smisao za ples prate ih i podržavaju u stvaranju koreografije. S pratećim vokalima radi učiteljica glazbene kulture, koji ujedno vodi solo pjevače ili duete, ovisno o odabranoj pjesmi.

Budući da je festival školski projekt, uključuju se i učenici ostalih izvannastavnih aktivnosti: od likovne radionice, koji pripremaju scenografiju; jezične – u kojoj se pripremaju voditelji festivala i novinari; informatičko-tehničke – koja priprema učenike zadužene za fotografiranje i snimanje. U školskom listu *Galeb* novinarska grupa škole izvještava o festivalu i intervjuira svakog učenika ponaosob.

„Sačuvajte ovaj broj Galeba jer nikad se ne zna... možda netko od njih postane velika zvijezda, a mi ćemo znati odakle su krenuli.“¹

Izražena je potpora i drugih učenika škole koji izrađuju plakate podrške za svoje favorite te pozitivnim i podržavajućim tekstovima i slikama obljepljuju zidove škole. Dnevni list Glas Istre i Radio Rovinj detaljno obavještavaju o festivalu i pobjednicima omogućavaju prezentacije svojih pjevačkih umijeća široj zajednici, što rezultira i mnogobrojnim nastupima na gradskoj i županijskoj razini, a isto tako i direktan ulazak na druge festivale. Festival predstavlja poseban dan za školu, učenike, učitelje i roditelje, a mnogobrojna publika iz godine u godinu podržava taj događaj.

Nazorov mikrofon ima dva pobjednika – jednog proglašava tročlani stručni žiri, a drugog publika. Tročlani žiri čine: učitelj glazbe, glavni urednik Radio Rovinja i izvršni producent drugog festivala. Posebnu nagradu dodjeljuje publika.

Smatramo da su prednosti školskog festivala sljedeće: učenici se međusobno poznaju i međusobno surađuju pjevajući u školskom pjevačkom zboru, sudjelovanjem u nekim drugim izvannastavnim aktivnostima ili su dio istoga razrednoga odjeljenja; cijeli proces vodi njima poznata i bliska osoba (učiteljica glazbenog); u društvu su svojih vršnjaka; probe se održavaju u poznatom okružju škole; poznata im je školska glazbena tehnika za reprodukciju glazbe. Učenicima je omogućeno da dodatno razvijaju i usavršavaju svoje pjevačke sposobnosti, da nastupaju na sceni rovinjskog kazališta pred mnogobrojnim auditorijem i steknu novo (glazbeno) iskustvo. Sve navedeno utječe na njihov cjeloviti razvoj, na samopouzdanje, obogaćuje njihov društveni život, predstavlja ih društvenoj zajednici.

Nedostatke školskog festivala možemo detektirati kroz sljedeće: mogućnost selekcije tek manjeg broja učenika ili učenika koji nisu toliko pjevačko vješti jer se radi samo o jednoj školi koja može imati manji broj učenika ili postoji manji broj zainteresiranih učenika za pjevanje na festivalu; nedovoljni angažman učenika; (ne)poznavanje popularne glazbe od strane učitelja; nedovoljno poznavanje tehnike pjevanja; nemogućnost samostalne izrade primjerene matrice.

Ipak, ukoliko učitelj ima afiniteta prema popularnoj glazbi, ima kritičku distancu prema glazbenim djelima koje mediji preferiraju, posjeduje vještinu izvođenja različitih glazbenih žanrova (pjevanjem i sviranjem) te može na primjeren način prenijeti pjevačku tehniku na učenike, vrlo je vjerojatno da će ih motivirati i zainteresirati za rad na festivalu. Nakon toga nema prepreke da učenici ne razviju i usavrše svoje pjevačko umijeće u organiziranom slobodnom vremenu, dobivajući na taj način puno više od samoga pjevanja.

„Nazorov mikrofon je za mene bio prijelomna točka u životu gdje sam mogao birati hoću li se ili neću suočiti sa svojim strahovima, prednostima i nedo-

¹ Zapisano od strane učenika iz novinarske sekcije OŠ Vladimira Nazora iz Rovinja, u drugom broju Galeba iz 2006. godine, str. 39.

statcima. U procesu kroz kojega smo prolazili, od ideje, audicije i biranja pjesme do same izvedbe na pozornici rovinjskog kazališta, posve sam se posvetio sebi, razvoju pjevačke tehnike i osjećaju kojega sam želio prenijeti publici. Svaka pjesma je odgovarala osobnosti izvođača, a raznolikost žanrova doprinijela je zanimljivosti festivala. Imali smo status školske zvijezde i podršku drugih učenika u školi. Profesorica glazbene kulture bila nam je velika potpora i vodila nas kroz sve etape: od glazbe, scenskog pokreta do prijenosa pjesme na publiku. Nazorov mikrofon naučio me promišljanju i odgovornom pristupu prema svakoj razini pripreme za izvedbu i njezinu prezentaciju. To je festival koji je pobudio u meni osjećaj odgovornosti i profesionalnosti u radu, ali i životu.“²

Pula pjeva

Prvi dječji pjevački festival *Pula pjeva* organiziran je 2014. godine, u suradnji Udruge Čarobna frula (voditeljica Tatiana Giorgi, prof.) i Odsjeka za odgoj, obrazovanje, sport i tehničku kulturu Grada Pule (voditeljica Irena Peruško). Do danas su organizirana tri festivala.

Namjera festivala je potaknuti suradnju između škola, kulturnih ustanova, udruga i lokalne uprave i samouprave kako bi se najmlađim sugrađanima omogućilo aktivno sudjelovanje u razvoju kulture grada Pule, zatim unaprjeđenje glazbenih vještina učenika te iskazivanje njihovih talenata. Ciljnu skupinu čine učenici osnovnih i srednjih škola s područja Grada Pule. Ovim festivalom ponuđen je model povezivanja nastavnog i nenastavnog sadržaja, poticanja glazbenog stvaralaštva učenika, ali i uključivanja učitelja glazbe u strukturnu vertikalu festivala. Cilj festivala je „pokrenuti kreativnost učenika, pretvoriti je u umjetnički izričaj te i na takav način utjecati na samopoimanje, samopouzdanje, samopoštovanje i afirmaciju pojedinca u društvu“.³ Sam festival predstavlja kulturno-umjetnički događaj, a učenici koji sudjeluju u završnici mogu svoja postignuća predstavljati u sklopu turističke ponude Grada.

Dvije su osnovne kategorije na festivalu: prva, učenici osnovnih škola s podkategorijama: od prvog do četvrtog razreda i od petog do osmog razreda te druga, učenici srednjih škola. Audicija se najavljuje u medijima. Ispunjeni i potpisani obrazac od strane roditelja šalje se na adresu organizatora, čime je ispunjen prvi uvjet da učenici mogu pristupiti audiciji. Na audiciji je prisutan peteročlani žiri sastavljen od glazbenog pedagoga, učitelja glazbe, pjevača, kantautora, instrumentaliste. Učenici pjevaju dio pjesme uz instrumentalnu pratnju na instrumentu ili uz matricu. Nakon audicije odabiru se kandidati za poluzavršnicu festivala.

² Dio je ovo osvrta danas dvadesetdvogodišnjeg F. K. koji je kao učenik nastupao na prvom i drugom Nazorovom mikrofону.

³ Uvid u projektnu dokumentaciju festivala.

Stručni žiri u poluzavršnicu odabire 16 kandidata koji ulaze u završnicu festivala, ovisno o kategorijama. Završna natjecateljska večer održava se u Istarskom narodnom kazalištu i sastoji se iz dva dijela: natjecateljskog dijela i umjetničkog dijela programa. Natjecatelji izvide pjesme uživo uz pratnju instrumentalnog sastava koji je sastavljen od učenika osnovnih i srednjih škola te studenata glazbe (članovi SGK „Čarobna frula“, učenici Glazbene škole Ivana Matetića – Ronjgova iz Pule i pulske Muzičke akademije). Profesionalno ozvučenje i adekvatna glazbena oprema bitan su uvjet kvalitete festivala pa se za taj segment angažiraju profesionalci. Stručni žiri odabire pobjednike po svim kategorijama i podkategorijama, prema sljedećim elementima: kvaliteta interpretacije, težina skladbe, intonativna preciznost, scenski nastup i opći dojam. Stručni žiri određuje 3 pobjednika, a osim njih nastupe ocjenjuju i 3 predstavnika članova dječjeg Gradskog vijeća Pule te određuju jednog pobjednika.

Festivalsku večer vode voditelji koji su također učenici. Audicije i poluzavršnice se snimaju te se na završnoj festivalskoj večeri prije predstavljanja svakog kandidata prikazuju najzanimljiviji i najduhovitiji video inserti sa izlučnih večeri.

„Velikom količinom dobre energije, dobrom organizacijom, vokalnim dosezima i glazbenom posvećenošću svih 18 finalnih natjecatelja, uspjelo je i drugo izdanje dječjeg pjevačkog festivala 'Pula pjeva', održano u subotu u punom pulskom kazalištu.”

„Tako se drugu godinu zaredom ostvaruje glavni cilj festivala – poticanje kreativnosti i njeno pretvaranje u umjetnički izričaj, a time i utjecaj na samopouzdanje, samopoštovanje i afirmaciju pojedinca u društvu, za što je u stručnom i pedagoškom smislu najzaslužniji Studio glazbene kreativnosti Čarobna frula.”⁴

Prednosti festivala ogledaju se u sljedećem: rad s učiteljicom pjevanja; izvođenje uživo (pjevanje uz prateći band i prateće vokale), iskustvo rada s drugim izvođačima, zajednički rad na izvedbi, pjevanje na kazališnoj sceni, samoafirmacija; suradnja glazbene udruge s gradskim strukturama i uključivanje partnera neposredno u svaku razinu pripreme i realizacije festivala.

Nedostatci se mogu prikazati kroz sljedeće: nezadovoljstvo učenika s odabirom pjesme od strane organizatora, nedovoljna individualna suradnja pjevača s organizatorima, učestale probe učenika zbog usuglašavanja s bandom i pratećim vokalima koje je teško uskladiti, nedolazak pjevača na svaku zakazanu probu.

Istaknut ćemo još neke namjere organizatora koje se nisu uspjele, bar zasad, realizirati. Iako je ideja za realizaciju festivala uključivala i angažman pulskih učitelja glazbene kulture u cjelokupni proces (od unutarnje audicije po školama, vođenja i pripremanja učenika, podrške na audiciji i u svim ostalim fazama festivala), očekivana suradnja je izostala. Ideja autorica projekta bila je da se na župa-

⁴ Glas Istre, 3. svibnja 2015. (autor teksta: Zoran Angeleski)

nijskom vijeću glazbene kulture predstavi projekt koju će svaki učitelj glazbene kulture predstaviti u matičnoj školi na učiteljskom vijeću, zatim informirati učenike i obavijestiti roditelje koji bi trebali dati svoj pristanak da uključe dijete u festival. Time bi se ostvario uvjet predselekcije učenika u matičnoj školi koju bi vodio učitelj glazbene kulture. Na taj bi način, svojim stručnim mišljenjem, uzevši u obzir afinitet, glasovne mogućnosti i želju kandidata, pomogao u odabiru primjerene skladbe te u uvježbavanju i pripremi kandidata za audiciju. Na dan audicije unutar škole, prisustvovao bi stručni žiri sastavljen od 3 učitelja glazbene kulture, 1 predstavnika organizatora i 1 predstavnika škole domaćina.

Namjera festivala bila je i obuhvatiti učenike i studente različitih područja. Partiture za instrumente i aranžmane pisali bi studenti Muzičke akademije, za grafičku izradu plakata na kojima se reklamira manifestacija, uključili bi se i učitelji informatike koji bi na izornoj nastavi zadužili učenike da izrade prijedloge digitalnog plakata. Informacije o tijeku audicija te pripremu za festival pratila bi grupa odabranih učenika, poput novinara i postavljala na stranicu koja bi se kao *event* kreirala na socijalnim mrežama. Snimio bi se *jingle* za radijsku reklamu kojega bi osmislili učenici.

Još jedna ideja ovakvog projekta jest da veliki dio operativne pripreme festivala i organizacije većim dijelom odrade sami učenici s područja Pule, uz stručno vodstvo učitelja i organizatora. Time bi stekli znanja o organiziranju konkretnoga događaja: što je sve potrebno napraviti, pripremiti i odraditi kako bi događaj dobio konačnu fizionomiju.

Mali Histria festival

Grad Pula i Istarska županija bili su pokrovitelji *Malog Histria festivala* na kojemu su učenici iz Istarske županije promovirali glazbeno stvaralaštvo kroz vokalne, instrumentalne i plesne točke te svojim izvedbama doprinijeli trodnevnoj glazbenoj manifestaciji koja se održala u pulskoj areni, u lipnju 2009.

Mali Histria festival dio je razvojne koncepcije Histria festivala kojega je utemeljio skladatelj Bashkim Shehu. Za jubilarnu, desetu godišnjicu Histria festivala, pokrenut je festival za mlade s područja Istarske županije kako bi i oni postali dijelom ovog kulturno-umjetničkog projekta.

Značaj i uloga Malog Histria festivala ogledala se u: poticanju interesa mladih za glazbenu produkciju i reprodukciju, promicanju kreativnosti i stvaralaštva djece i mladeži, omogućavanju demonstriranja glazbenih i plesnih umijeća učenika, podržavanju amaterskoga i profesionalnoga glazbenog razvoja učenika te omogućavanja javne prezentacije rada škola i udruga.

Sudionici festivala bili su učenici osnovnih općeobrazovnih i glazbenih škola iz Istarske županije, polaznici izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti (u okviru škole, glazbene škole ili udruga) koje su odabrali učitelji glazbene kulture, učitelji instrumenta ili pjevanja i voditelji udruga. S obzirom na dob sudionika predvi-

đene su dvije kategorije pri vrednovanju glazbenih umijeća: učenici od prvog do četvrtog razreda i od petog do osmog razreda osnovne škole.

Učenici su se natjecali u trima kategorijama: dječji zborovi, manji komorni dječji pjevački sastavi, solisti; instrumentalni ansambli, orkestri, bandovi; dječje plesne grupe. Planirana je i kategorija autorske dječje skladbe s izvedbom koja se nije realizirala jer nije bilo prijavljenih kandidata.

Glazbena područja u kojima su se sudionici prijavili bila su: pjevanje – umjetnička i popularna glazba; sviranje – umjetnička i popularna glazba, tradicijska glazba; plesanje – balet, društveni plesovi, suvremeni plesovi, tradicijski plesovi. Pjevalo se solistički, u duetu, u vokalnoj skupini i pjevačkom zboru. Sviranje je bilo zastupljeno u solističkoj verziji (klavir), solista (flauta, rog) uz korepeticiju klaviriste, instrumentalni sastav (harmonikaški) te rock-band. Plesalo se u skupinama.

Priprema festivala zbog svoje je organizatorske, sadržajne i tehničke problematike trajala od rujna 2008. do lipnja 2009. i provodila se u tri faze. Prva je faza bila raspisivanje prijave za natječaj i odabir sudionika i djela koju su izvršili članovi Vijeća Malog Histria festivala, priznati učitelji u struci. Natječaj je bio otvoren za javnost, objavljen u dnevnom tisku, Internet stranici festivala, a poziv je upućen i na sve škole u Istri. Prijave na festival ispunjavali su učitelji/voditelji u suradnji s roditeljima. Sudionici su izveli maksimalno tri skladbe, a program je mogao trajati do 15 minuta po školi/udruzi. Audicija se održala u Svečanoj dvorani Tone Peruška u Puli (pjevanje i sviranje), a u prostorima pulskih plesnih udruga za plesne ansamble.

Između prve i druge faze organizira je asistencija budućim izvođačima od strane umjetničkog odbora Festivala. Organizirane su zasebne probe Puli gdje su se uvježbavale točke. Za pjevače je na raspolaganju u nekoliko termina bila i priznata umjetnica Lidija Horvat Dunjko s kojom su djeca radila na interpretaciji pjesama. Solistima je organizirana skupina plesača koji su pripremali koreografiju za konkretan glazbeni broj.

Druga je faza imala natjecateljski karakter i odvijala se kroz dvije polufinalne večeri. Prosudbeno povjerenstvo odabralo je najbolje brojeve po svim kategorijama za finale. Treću je fazu predstavljalo finale, koje je obuhvatilo 32 točke.

Priprema polufinalnih i finalnih večeri koji su se realizirali u pulskoj areni, na velikoj pozornici i u zahtjevnom ambijentu, uključilo je rad brojnih vanjskih profesionalnih suradnika koji su radili na zvuku i video projekcijama. Uključili su se i studenti današnje pulske Muzičke akademije koji su surađivali s ton-majstorskom i producentom, zatim pomagali u izlasku na pozornicu držeći se zadanog rasporeda, kako bi cijeli program protekao bez zastoja. Matrice za pjevanje i plesne brojeve rađene su u privatnom glazbenom studiju da se postigne kvaliteta instrumentalnih podloga i zvučna ujednačenost glazbenih brojeva, iz razloga što je dio programa izveden u potpunosti uživo, a drugi dio uz matrice.

Izazov читавој продукцији, s obzirom na vrstu ansambla i korpusa koji su nastupali jedan za drugim bilo je i postizanje kvalitetnog ozvučenja. Kako program ne bi bio monoton, vodilo se računa o raznolikosti sadržaja i ispreplitanju pjevačkih, instrumentalnih i plesnih točaka, što je trebalo scenski i zvukovno temeljito prirediti. Osobita pozornost posvetila se pripremi pozornice kako bi se skupine izmjenjivale bez zastoja. Navedeno je uključivalo prostor za soliste (centar), vokalne skupine i band (desno), pjevački zborovi (centar iza solista), prostor za plesače (uzdužno, ispred) uz što je valjalo osmisliti primjerenu rasvjetu i scenografiju koja će dopuštati i podržati različite umjetničke izraze. Za svakog je izvođača pripremljen i poseban *slide* sa slikom i nazivom pjesme, koji se projicirao tijekom nastupa na *video-wallu*. Prije samog festivala organizirane su dvodnevne probe u areni u popodnevним satima po unaprijed planiranom rasporedu.

U pulskoj areni, u kojoj je tijekom tri večeri nastupilo više od tisuću djece, bilo je mnoštvo roditelja, rodbine, prijatelja koji su podržali nastupe učenika, a poznati voditelj programa odlično je vodio publiku kroz događanje. Najave festivala i praćenje manifestacije te izuzetno lijepe kritike i podršku napisane su u novinama (Glas Istre, Jutarnji list, Večernji list) te emitirane na istarskim radio stanicama, na programu Hrvatskog radija, na lokalnim televizijama te na Hrvatskoj radio-televiziji uz gostovanje umjetničkog odbora, ali i ukupne pobjednice Malog Histria festivala. Članovi prosudbene komisije koju su činili poznati dirigenti – zborovođe, umjetnici – solo pjevačice, akademski muzičari, balerine te glazbeni kritičari i glazbeni pedagozi bili su raspoređeni u odnosu na kategorije.

„Kad sam prihvatio biti član žirija Malog Histria festivala, natjecanja koje je na pozornicu pulske Arene dovelo skoro tisuću i pol djece, nisam očekivao trenutke poput onog kada je čitav svijet zastao slušajući prelijepi glas Susan Boyle. Štoviše, mislio sam o tom zadatku kao o nečemu što će biti red izdržati.“ „Kulturološka vrijednost Malog Histria festivala veća je od nastupa zvijezda koje Histria festival dovodi u Pulu. Nije to bilo traženje instant idola, nego ozbiljno pripremana smotra umjetničkih talenata skrivenih po istarskim školama i kulturno-umjetničkim društvima.“⁵

Prednosti ovoga festivala brojne su: od omogućavanja umjetničkog izražavanja učenika na jednoj od najljepših europskih pozornica na otvorenome, promidžbe učenika, škole i udruge, izvođenja glazbenih i plesnih brojeva uz odlično ozvučenje i inscenaciju do suradnje s priznatim hrvatskim umjetnicima i uključivanja u sve etape umjetničkoga života (audicije, probe, nastup, ponašanje na sceni).

Nedostatke vidimo u samom obimu festivala s obzirom na manji broj osoba koje su bile uključene u organizaciju festivala, a velike zahtjeve koji su pred njih postavljeni te slabu financijsku potporu, zbog čega se odustalo od nekih prvotno

⁵ Isječci iz teksta koji je objavljen u Jutarnjem listu, 25. lipnja 2009. pod nazivom *Čudesna smotra velikih srca i talenata*. Autor je glazbeni kritičar Branimir Pofuk.

zamišljenih ideja, poput izvođenja uživo uz pratnju simfonijskog orkestra. Također, predviđena kotizacija za škole i udruge kojom bi se pokrili određeni troškovi, nije se ostvarila zbog slabog financijskog stanja odgojno-obrazovnih ustanova pa se i od toga odustalo. Tek se manji broj sponzora uključio u ovaj veliki projekt, čime, nažalost, nije prepoznat trud koji se ulaže u djecu i mlade. Ovakav bi se projekt mogao nastaviti samo ukoliko bi menadžerski tim odradio poslove oko planiranja projekta i nalaženja financijskih izvora, kako bi se umjetnički tim mogao posvetiti stručnim i umjetničkim detaljima organizacije i realizacije festivala.

Istaknut ćemo veliku susretljivost i potporu od grupe učitelja glazbe, škola, voditelja udruga i roditelja koji su svakoj fazi projekta pristupali vrlo aktivno i ozbiljno, poštujući dodijeljene im termine proba i dovodeći djecu u Pulu, na zajedničke probe tijekom godine i prije natjecateljskog dijela programa.

U *Tablici 1* donosimo sistematizaciju festivala prema kategorijama koje je moguće paralelno pratiti kako bi se uvidjele sličnosti i razlike između školskog, gradskog i županijskog festivala.

Tablica 1. Analiza festivala prema kategorijama

Kategorije	NM	PP	MHF
Organizatori	Škola	Udruga i grad	Koncertna direkcija HF
Sudionici (uključenost)	OŠ (školski dionici)	OŠ, SŠ (članovi udruge)	OŠ (škole, udruge, roditelji)
Vremenski period	2005. –	2014. –	2009.
Broj učenika	30; finale 15-20 (V.-VIII. r.)	100; 32; finale 16 (I. – VIII. OŠ; I.-IV.SŠ)	preko 1000; 32 točke (I. – VIII. r.)
Mjesto održavanja	Rovinjско kazalište	Istarsko narodno kazalište	Pulska arena
Vrsta glazbe	Pop, rock	Pop, rock	Umjetnička, pop, rock
Audicija	Unutar škole	Mediji – poseban prostor	Mediji – poseban prostor
Vanjski suradnici (probe)	Ne	Da, udruga	Da, poznati umjetnici
Video prilogi	Ne	Da, profesionalci	Da, profesionalci
Tehnička oprema	Školska	Profesionalna	Profesionalna
Instr. pratnja	Matrice	Uživo (band)	Uživo i matrice
Ostala pratnja	Prateći vokali	Prateći vokali	Prateći vokali i plesači
Voditelji	Učenici	Učenici	Profesionalac
Scenografija	Učenici	Članovi udruge i grada	Profesionalci
Medijska popraćenost	Školski list, Glas Istre, Radio Rovinj (lokalno)	Glas Istre, La voce del popolo, Radio Pula, Radio Maestral (lokalno)	Glas Istre, La voce del popolo, Jutarnji list, Večernji list, HTV, Hrvatski radio

Prezentacija	Gradske manifestacije	Školske manifestacije, turistička ponuda Grada	Školske i gradske manifestacije; Pobjednica (nastup na koncertu M. Boltone u areni)
Nagrade dodjeljuje	Žiri + publika (2 pobjednika)	Žiri + dječje vijeće (3+1 pobjednik)	Žiri (10 nagrada)

Pozorno promišljena nastava glazbene kulture i suvremene izvannastavne glazbene aktivnosti otvaraju školski prostor i omogućavaju bavljenje glazbom na različite načine i s različitim ciljevima. Jedni su određeni nastavnim programom, a druge pronalaze učitelji u suradnji s učenicima. Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti utječu u velikoj mjeri na oblikovanje glazbenoga identiteta učenika. Mjesta su to učenja i razumijevanja glazbe, vokalnog i instrumentalnog muziciranja, ali i zajedničkoga rada na postizanju kvalitetnih uradaka. Pjevanje zaista može biti najpopularnija aktivnost, ali vođeno, prije svega, intrinzičnom motivacijom i entuzijazmom svih školskih dionika.

Festivali svakako utječu na popularizaciju pjevanja, omogućavaju mladima da se iskušaju kao solisti, da pjevaju u zboru, da usavršavaju vokalnu tehniku. Uz to, time se potiče i rad učitelja glazbe te sugerira još jedan način bavljenja glazbom. Korisno je i poželjno uključiti se u ovakve projekte jer pojedinac dobiva nove kompetencije i pomiče svoje granice: produbljuje svoje mogućnosti, sposobnosti, unaprjeđuje znanja i vještine, radi na razvoju sebe kao stručnjaka, pedagoga, organizatora, suorganizatora, sudjeluje u timskom radu. Isto tako, ciljano djeluje na razvoj znanja i vještina učenika, djelujući na njihovu socijalnu i emocionalnu interakciju s drugima, učeći ih novim vrijednostima.

Festivali su odlična promocija za svaku pojedinu školu, a omogućavaju i povezivanje škole s drugim školama, škole sa širom zajednicom, gradovima, županijom. U tom slučaju samo obostrano podržavanje u kojem s jedne strane imamo znanje i struku, a s druge strane financijsku i materijalno-tehničku podršku gradova, općina i županija, mogu dovesti do zajedničkog uspjeha. U dostignućima će uživati svi: učenici, učitelj, roditelji i šira zajednica. To je jamstvo lijepog djetinjstva, uvažavanja škole od strane učenika kao prirodnog i za njih povoljnog okružja te upoznavanja šire zajednice s kvalitetama učenika.

Literatura

- Bolfan-Stošić, Natalija (1994). Dječji problemi glasa. *Defektologija*, 30(2), 147–153.
- Broh, Beckett A. (2002). Linking extracurricular programming to academic achievement: who benefits and why? *Sociology of Education*, 75(1), 69–95.
- Cooper, Harris, Valentine, Jeffrey C., Nye, Barbara i Lindsay, James J. (1999). Relationships between five after-school activities and academic achievement. *Journal of Educational Psychology*, 91(2), 369–378.

- Cvejić, Nikola (1980). *Savremeni belkanto*. Beograd: Univerzitet umetnosti u Beogradu.
- Eccles, Jacquelynne S., Barber, Bonnie L., Stone, Margaret i Hunt, James (2003). Extracurricular activities and adolescent development. *Journal of Social Issues*, 59(4), 865–889.
- *** Galeb – školski list OŠ Vladimira Nazora iz Rovinja (2006).
- Gilman, Rich, Meyers, Joel i Perez, Laura (2004). Structured extracurricular activities among adolescents: findings and implications for school psychologists. *Psychology in the Schools*, 41(1), 31–41.
- *** Glas Istre – dnevne novine u Istarskoj Županiji (2009).
- Hermann, Gabriele (2004). *Sing ein – Stimm mit! 1*. Köln: Edition Metropol.
- Lhotka-Kalinski, Ivo (1975). *Umjetnost pjevanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Marsh, Herbert W. i Kleitman, Sabina (2002). Extracurricular school activities: the good, the bad, and the nonlinear. *Harvard Educational Review*, 72(4), 464–514.
- Mohr, Andreas (2008). *Die Kindersstimme – Funktion und Pflege*. Pristupljeno: 15. 6. 2016., http://www.kinderstimmbildung.de/index_html_files/funktionundpflege.pdf.
- Muha, Karolina, Svalina, Vesna i Peko, Anđelka (2016). Izvannastavne glazbene aktivnosti u prva četiri razreda osnovne općeobrazovne škole. *Napredak*, 157 (1–2), 71–89.
- Pejić Papak, Petra i Vidulin, Sabina (2016). *Izvannastavne aktivnosti u suvremenoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Sadie, Stanley i Tyrrell, John (2001). *The new Grove dictionary of music and musicians*. New York: Grove.
- Terzić, Veronika (2015). *Izvannastavne glazbene aktivnosti u školama novogradiškog kraja* (magistarska radnja). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile. Knjižnica Muzičke akademije.
- *** Večernji list – dnevne novine u Republici Hrvatskoj (2009).
- Vidulin-Orbanić, Sabina (2010). *Utjecaj izvannastavnih glazbenih aktivnosti na kulturu provođenja slobodnog vremena mladih* (doktorska disertacija). Zagreb: Filozofski fakultet. Knjižnica FFZG, DD 101086, ped 19032.
- Vidulin-Orbanić, Sabina (2013). *Glazbeno stvaralaštvo: teorijski i praktični prinos izvannastavnim glazbenim aktivnostima*. Pula: Udruga za promicanje kvalitete i poticanje izvrsnosti u odgoju i obrazovanju SEM.
- Vidulin, Sabina (2016). Extracurricular musical activities in primary school from the teachers' point of view. U: Marek Sedláček (ur.), *Music Education – Terra Cognita?* (6-23). Brno: Masarykova univerzitet.
- Vočanec, Maja (2015). Stavovi voditelja o provođenju izvannastavnih glazbenih aktivnosti (magistarska radnja). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile. Knjižnica Muzičke akademije.

dr Sabina Vidulin

Popularization of Singing and Development of Singing Skills: School and Out-of-school Perspective

Summary

The intention of the author is to determine the possibilities and the results of the realization of the singing activities in the classroom and in the extracurricular music activities. Another task is to find out how singing may be popularized in the out-of-school environment. Extracurricular musical activities represent a very important role where the choir is the most common activity, along with solo/chamber vocal musicianship. Correct intonation is a precondition of pupils' participation in these groups, so the development of singing skills and the quality of the artistic impression can be reached. In order to

popularize singing and work on pupils' singing skills, school, town and county children's singing festivals have turned out to be successful events, where students perform music in different way. The analyses show that the students involved in the festival had the opportunity to progress in singing, to be creative, to turn their singing skills into artistic expression, which affected their musical skills, but also self-confidence, self-esteem and reputation in the society.

Key words: singing, extracurricular musical activities, vocal musicianship